G. Carlston, Fut Andersson och Elly Nilsson samt till timlärare i hushållsgrenåli Elsa Ericsson och Inger Olsson;

Solna: till e. lärare i musik H. Göransson, i gymnastik Karin Brodin och i kvinnlig slöjd Adela Lindén, till timlärare i gymnastik majór O. Möller och i manlig slöjd P. G. Larsson samt till biträdande lärare i slöjd Th. Hallgren samt vid sammanskolan i Säffle till timlärare fru Karin Uhler.

Mellansskolorna. Gymnastikdirektör Bengt Wintzell, Stockholm, har utsetts till gymnastiklärare vid kommunala mellanskolan i Vännäs.

Flickskolorna. Fil. mag. Birgit Björkholm, Uddevalla, har förordnats till extra lärare vid Hudiksvalls kommunala flickskola.

— Musikdirektör Bertil Eldhagen skall även under höstterminen vara timlärare i musik vid Östersunds kommunala flickskola.

Seminierna. Skolöverstyrelsen har förordnat:

vid det nya folkskoleseminariet i Stockholm till timlärare i trädgårdskötsel H. E. Segerros samt

vid folkskoleseminariet i Gävle till biträdande lärare i slöjd slöjdlärarna Rud. Pettersson och till timlärare i bibliotekskötsel övertlärare G. Björklund samt i trädgårdskötsel folkskollärare A. Gignell.

Lantmannaskolorna. Lantbrukssyrelsen har på förslag till en ämbetsläranbefattning vid lantmannaskolan i Markaryd uppfört agronomerna Uno Malmström, Björkfors, Espinäs, Sten Melin, Varpsås, Norsbron, och Fridolf Isberg, Nordvik, Nyadal.

Lediga tjänster. Professuren i civilrätt vid Lunds universitet, en 1:e underlärartjänst vid centralfängelset i Hälmstad, en 1:e underlärartjänst vid centralfängelset i Umeå, en lärartjänst i bokföring och handelslära vid sjöfartsskolan, en befattning som kontorsbiträde hos marinförvaltningen samt en befattning som bokhållare vid vägförvaltningen i Kalmar län kungöres till ansökan lediga.

Vidare ledigförklarias en tjänst som biträdande lärare i liturgik vid musikhögskolan, en ordinarie folkskollärartjänst vid Svartsjöstaderna eller Skarholmens folkskola i Luleå och tre ordinarie folkskollärartjänster vid

Höstens nyheter i
FRITZES
första höstcirkel

Man får lösa 10 av de 15 nya böckerna och erhåller en bok när cirkeln är slut.

1. *Bojilov, M.:* Eros med lokthorn
2. *Bergman, Bo:* Epilogen
3. *Brunsfeldt, L.:* I dalen därhemma
4. *Du Maurier, Daphne:* Kungens general
5. *Forester, C. S.:* Lord Hornblower
6. *Frescheu, Peter:* Ivalu
7. *Golovcenjuk, J.:* Den heliga lögnen
8. *Grubbeu, G.:* Jord och himmel hög
9. *Maurois, André:* Det förlovade landet
10. *Mörne, Håkan:* Den förtrollade ön
11. *Roberts, K.:* Gröna damen
12. *Shute, Nevil:* Hemligt uppdrag
13. *Tolstoj, Aleksej:* Systrarna
14. *Wright, Richard:* Black boy
15. *Winsor, K.:* Alltid Amber

Medlemsavgift 13:75 kr., om byte önskas per post tillkommer 3:50. Böckerna får bytas när som helst inom loppet av 2 veckor.

Ring och anmäl Eder i dag, eller sänd in ovanstående lista med de böcker Ni önskar Nära förprickade. Vi sänder första boken omedelbart.

FRITZES
KUNGL. HOVBOKHANDEL
Fredsgatan 2, Stockholm 16.
Tel. nanmanrop.

Frey-auktion

Onsdagen den 18 och torsdagen den 19 september 1946 hålda dagarna från kl. 9.30 förmiddes å aktuella auktion i

FREYS AUKTIONSHALL, Grevturegatan 11, 2 tr.

div. fimare lösegendom, därtiland en del. som tillhört framlidna Doktor Hanna Bernhagen och Professor I. Jundell m. fl., skom matsalis-, herrrums-, sovrums- och salongsmöbler, antika smalor och bord, byråer, skåp, förg. väggspeglar, kristallkronor och lampetter, skulpturer i brons och marmor, bordsgenstånd, tenn, fajfer, C. H. Billberg och J. C. Malmsjö, äkta mattor, skom Afshar, Bochara, Derbend, Keshan, Schirvan samt även andra mattor, antika och moderna oljemålningar, akvareller och teckningar, sign. bl. a. Anabelin Dahl, Albert Engström, Isaac Grünewald, Olle Hjortzberg, Eug. Jansson, Erik Jurkow, Arv. Johansson, E. Jolin, B. Kronstrand, B. Lindholm, Sven Otto Lindström, Gustaf Magnusson, R. Mellström, Nils Otton, F. W. Odelmark, Axel Peter, C. F. Svensson, Alfred Wahlberg, E. Zoïr m. fl., guld, silver och juveler, ringar med briljanter, bordsellver, tenn, Dunaät, Gustafsberga-, Rörstrandsoch Rosenthals-, Ostindiskt- och annat porslin, kristall m. m.

Auktionen berâknas pågå till kl. 19.

VISNING äger rum å auktionslokalen **i dag kl. 9-15**

FREYS EXPRESS AKTIEBOLAG
Grevturegatan 11. Tel. Nanmanrop.

Sir Samuel Hoare om Spanien

I MAJ 1940, omedelbart efter den tyska invasionen i väster och ministären Chamberlains fall, utnämndes sir Samuel Hoare, numera lord Templewood, till ambassadör i Madrid. Hans mission hörde till de viktigaste inom den brittiska diplomatin; det gällde att förmå Franco, vars välde grundades på tysk och italiensk hjälp, att icke ingripa i kriget på axelmakternas sida. På hösten 1944 återvände Hoare efter tillförsäkrat värv till England. Han har nu utgivit sina på dagliga anteckningar byggda memoarer från den spanska tiden (*Ambassador on special mission*). De har väckt åtskillig uppmärksamhet i England och innehåller i e själva verket mycket av stort allmänt intresse.

Hoares politiska och personliga förutsättningar för ambassadörskapet var betydande. Han hörde sedan årtionden till den brittiska konservatismens ledande män och kunde dels genom en allmän tendens till kompromiss med diktaturstaterna (Hoare—Lavalpakten 1935), dels genom sin medverkan till nonsiterventionspolitiken i spanska inbördeskriget räkna på en viss välvilja inom den spanska varianten av fascism. Av Hoares memoarer får man ett starkt intryck av en klar och kylig intelligens, en förhandlingsförmåga som präglas av behärskning och tålamod, en kulturerad, om också något begränsad personlighet. Hans omdömen synes ofta träffande och klarskådta, ehuru de i sin språkliga utformning gärna bjir en smula vaga och konventionella.

Hoares analutning till Chamberlains undfallenhetspolitik berodde inte på några sympatier för nazism och fascism. Erfarenheterna från Spanien har ytterligare skärpt hans avsky för diktaturen. Francos styre skildras helt i svart: det kännetecknas av brutalitet, korruption, anabba och oförmedlade kastningar mellan skilda ståndpunkter, administrativ inkompetens. Alla de egenskaper för vilka diktaturens anhängare anklagar demokratin är enligt Hoare i sin extremaste form dominerande i den spanska regimen. Att Franco kommit till makten framstår för Hoare som en gåta. Den spanske diktatorns mest framträdande egenskap säga vara en självbelåtenhet utan gränss Liksom Hitler och Mussolini började han med att posera, men småningom har han helt identifierat sig med rollen som den felfrie och allvise ledaren. I motsats till sina f. d. kollegor är han emellertid en relativt stillsam mann han skriker inte då han talar, iakttar ytire höviighet och avstår gärna från fester och paroller för att ägna sig åt sin älskligssport, jakt på kaniner. För att undvika irritation medelar han aldrig personligen sina medhjälpare att de fallit i onåd; den ene utrikesministern efter den andre fick under Hoares ambassadörstid först genom tidningarna reda på att han blivit avskedad.

Motviljan mot Franco, diktaturen och falangismen gör emellertid icke Hoare till övertygad demokrat för Spaniens vidkommande. Han påstår, delvis på ytterst svaga grunder, att republiken ledde till och måste leda till anarki. Genom Franco avlöstes den ena ytterligheten av den andra. Vad Hoare hoppas på är en konstitutionell monarki; uppenbarligen menar han härmed, ehuru uttryckssätet är okiart, inte en parlamentarism efter engelskt snitt, utan en regim med viss självständighet för monarken och vissa legala privilegier för högre sociala grupper. I överensstämmelse härmed sökte Hoare såsom ambassadör främst anknytning till konservativa riktningar, som visserligen hjälpt Franco till makten, men i hans diktatur ser blott det bättre av två onda ting. Aristokrater samt högre präster och militärer hör enligt Hoare i stor utsträckning till denna kategori. Motsättningen mellan falangismen, med sina totalitära idéer, och de högre klassernas moderata konservatism framhäves med skärpa. En revolution från vänster skulle, tycks Hoare anse, utmynna i en ny, kanske lika brutal diktatur.

Genom Hoares memoarer blir ett av världskrigets intressantaste problem ingående belyst. Varför marscherade inte tyskarna år 1940 in i Spanien? Hoare anser att de i så fall sannolikt kunnat erövra Gibraltar och Nordafrika och möjligen därigenom avgöra kriget. Den engelske statsmannen utgår inte från att Englands seger år 1940 var självklar; han avvisar i detta nyckn från många, vilkas riktiga förutsegelser snarare berodde på känslornas styrka än på skärpa i tanken.

Den uppställda frågan blir i själva verket uppdelas på två frågor. Den första gäller varför Franco sade nej då Hitler gång efter annan begärde rätt att tåga genom Spanien. Francos nej berodde inte på att han tvivlade på en tysk seger, utan på en rad andra omständigheter. Spanien behövde import av livsmedel, olja och andra produkter från England och USA, det var kanske det viktigaste skälet för Francos vägran till Hitler. Därtill kom att Franco, med sin prekära maktställning och sina usla resurser, absolut inte ville invecklas i verkligt krig; han ville inte, liksom Mussolini, ställa sig till segraren i eifte timmen, utan vänta till tolvslaget. Vidare synes hans patologiska självkänsla ha spelat in; han trodde sig kunna upprätda som likställig med segraren, även om han ej deltagit i kriget. Av betydelse var också tyskarnas stigande impopularitet inom det spanska folket. En del tyska trupper, som fick förlita utfiykter i Spanien från det ockuperade Frankrike, gav spanjorerna en försmak av vad som väntade dem vid en tysk genommarsch eller ockupation.

Men varför invaderade inte Hitler Spanien utan Francos medgivande? På hösten 1940 och våren 1941 hade detta efter allt att döma varit ett lätt företag. Möjligt är också att Hitler här gjorde ett av sina största misstag. Hans ståndpunkt är likväl förklarlig. Först väntade han på Englands snabba fall; så länge slaget om England pågick för fullt var inte den spanska frågan högaktuell. Då attacken mot England misslyckades framträdde andra svårigheter. En aktion mot Spanien måste leda till att den franska flottan övergick på Englands sida. Det tidigare krävet mot Gretbritannien innebar det nästan begredde England måste visa till segrarens beslutsamhet skedde med samma finess. De citerade engelska statspapperen är lysande exempel på diplomati i ordets bästa mening.

Kultur och takt är däremot icke Francos sak. Under de tyska segeråren förenade han simpla utfall mot England med bedyranden om tillgivenhet och trohet till Hitler. Tyskland och Spanien, antydde han, skulle jämte Italien som tredje man vara bärare av det nya Europa. På hösten 1944 var tonen en annan. I ett för Churchill avsett brev förklarade Franco att England och Spanien numera var de enda stärka, fredsälskande och nobla makterna i världen, de borde därför sluta sig samman. Churchills svar, hövligt och fast, med en underton av förakt, bör ha krossat åtminstone några av den förblindade diktatorns illusioner.

Herbert Tingsten.

Författarnas honorar

SVERIGES författarförening är de skönlitterära skribenternas fackliga organ, och den har sålunda till uppgift att på bästa sätt tjäna sina medlemmars ekonomiska intressen. Det är ingen lätt uppgift, framför allt därför att det är större skillnad mellan en god och en dålig författare än mellan en god och en dålig kapsågare, och kravet på lika betalt för lika mycken möda kan inte resas. Nu har emellertid författarföreningen satt i gång med en aktion, som, om den går i lås, skall tjäna de författare, både goda och mindre goda, både alltför lättattiga och alltför svårfattliga, som hittills från sina förläggare fått en liten eller ingen penning. Ett förslag har utarbetats inom en kommitté tillsatt av författarföreningens styrelse, och i det presenteras ett normalkontrakt, som skulle användas som grundval vid alla uppgörelser mellan förläggare och författare.

Detta kontraktsförslag, som författarföreningen skall diskutera in corpore på tisdag i nästa vecka, innehåller en rad nya och ganska anmärkningsvärda detaljer, men den viktigaste är den som reglerar honoraret för första upplagan av en bok. Går det förslaget igenom — vilket alltså betyder att det skulle godkännas av författarföreningen och sedan av förläggarföreningen — skulle en av grundprinciperna för utgivningen av svensk litteratur ändras.

För att klargöra hur det i allmänhet går till när mindre kända svenska författare gör upp med sina förläggare kan man konstruera fram ett typexempel. Vi tar en yngre, okänd lyriker A., som har sammanskrivit en diktsamling och lämnat upp den till sin förläggare B. Relativt sett är det en bra bok, bättre än femton andra manuskript som förläggaren under månaden har läst, fast knappast epokgörande. B. beslutar sig för att ge ut boken, därför att A. kan vara en karl som det blir något av i framtiden, och sådana är roliga att ha, men det är tråkigt om andra förläggare har den. B. erbjuder sig att trycka boken i 1.500 exemplar; den skall kosta 4 kr. Men tyvärr kan vi inte, säger han, betala någonting för debutsamlingar, för de säljs så dåligt. A., som verkar vara en försynt och hygglig ung man, blir oerhört nedslagen, och till slut får han 200 kr. för första upplagan av boken; då har han haft tur. Men för dessa pengar har han antagligen fått arbeta hårt i åtminstone två månader och fundera mycket i flera månader till.

Så går det för honom; så går det för den inte så väl kände författaren till en volym pjäser, en essisamling eller en novellbok. Den okände romanförfattaren får väl lite mer, men inte så att det täcker arbetskostnaderna. I många fall förlorar förläggaren ändå på affären, för boken säljs inte mer än i ett par hundra exemplar, och det täcker inte hans omkostnader.

Vad författarföreningens kommitté nu i sitt normalkontrakt föreslår är att varje bok skulle honoreras med 16 2/3 procent av bruttopriset på boken redan för den första upplagan på upp till 2.000 exemplar, att en tredjedel av denna summa genast skulle utbetalas till författaren och att senare upplagor skulle honoreras några procent bättre.

Men vi nu återgår till vårt exempel, skulle normalkontraktet betyda liberalare villkor. Det sammanlagda bruttopriset på 1.500 exemplar skulle bli 6.000 kr. En sjättedel av det skulle gå till författaren, och en tredjedel av sjättedelen skulle genast utbetalas. Det betyder att A. under alla omständigheter, även om han inte hade tur, skulle få 333 kr. omedelbart och de resterande 667 allteftersom boken såldes, utöver de 500 exemplar som täcktes av den första a conto-utbetalningen. Det är betydligt mera än 200 kr. för det hela eller ingenting för det hela, som hellre inte är ovanligt.

Man får utgå från att författarföreningens kommitté, när den utarbetat sitt förslag, i första hand tänkt på sådana yngre eller äldre författare som för bokförlagen är högst osäkra spekulationer därför att de är okända eller har visat sig konstant svårsålda. De kända författarna behöver inte heller föreningens hjälp, därför att de redan får ungefär de villkor som kontraktsförslaget anger. Grundförutsättningen för förslaget torde således vara tanken att om en förläggare antar en bok till utgivning, så får han också ta risken för den i större utsträckning än som nu sker: inte bara boktryckandets och bokbindandets och distributionens ekonomiska risk utan också författarens risk. Axel Strindberg har i senaste numret av Vi i en lisvärd artikel, "De svårsålda förening", räknare utvecklat en sådan synpunkt, och han påpekar bl. a. att det argument som man ofta hör, att de dåliga böckerna som säljs bra bär de goda som säljs dåligt, kunde tillämpas med större grundlighet, så att de böcker som säljs mindre honoreras bättre.

Emellertid kan man väl också vänta sig att det från förläggarhåll skall framläggas andra meningar, framför allt den att skall förläggaren bli tvungen att helt överta också författarens risk, måste man sovra mer bland manuskripten än som nu sker. Och eftersom en allmän reduktion av bokutgivningen inte kan väntas så länge böcker säljs, skulle slutresultatet bara bli det att förläggarna komma att ge ut färre debutantböcker och färre svenska original än förut.

Det finns också andra klausuler i det framlagda förslaget som kan orsaka väcka debatt. En är den att förläggaren skulle förbinda sig att annonsera varje bok i dagspressen för ett belopp som understigande 5 procent av bruttopriset på första upplagan — i vårt fall alltså 5 procent av 6.000, 300 kr. När en bok får några lunda bra recensioner förläggarna bra mycket mer än så, men är kritiken sur, kan det bli alldeles för mycket att betala i sådana fall anse sig orättvist nergrävda; förläggarna kan svara att det vore synd om bokköparna om man blåste upp de smärre dankar som kritiken redan blåst ut.

Kontraktsförslaget ger alltså material till en rejäl diskussion, vars utgång kan få en stor betydelse inte bara för den svenska bokmarknadens utseende. Författarföreningen har känna sig speciellt angelägen om att nu förbättra de svårskötas villkor, eftersom föreningen under de senaste åren har träffat överenskommelser med Tidningsutgivarföreningen, med radion och med filmbolagen som anses vara för författarparten tillfredsställande.

Torsten Jonsson

"LYCKANS TEMPEL" PÅ VEN

Den som bor på Ven kan se längt åt två håll — på ena sidan blänar Landskronakusten, på andra sidan blinkar fyrarna utanför Köpenhamn. Men Alice Lyttkens ser två perspektiv till, och båda är längre. Det ena när tillbaka till de tider då svenska kvinnor stod som skuggmödrar bakom årekrönta söner och pampiga döttrar. Det andra när till Stockholm, "storstaden med småstadsmentalitet".

— Det är tjyvavätt i dag, säger Alice Lyttkens, och benämningen hoppar lätt på Sankt Ibbs regnblåta brygga, van som man är vid fru Lyttkens stockholmska idealskärsnäcka hemma på Artillerigatan. Men det är bara att vänja sig: a. k. vårdad skånska låter främmande på Ven, och Verabon Alice Lyttkens är inte främmande. Tvärtom — en sommar till och hon flyter in i landskapet som de droppande pilevallarna, de vida beställen och backafallen. Backafallen, ja — här har man gått och nått mogen ålder i ton att Backafall var en ort, och så är det Vens gräsbevuxna sandbranter ner mot havet. Men varför skulle han, Jönsson, också skriva det med stort B?

Alice Lyttkens gårdskjp på Ven är således inget turisteri. Hon hör hemma här, och det är ingen slump. Hennes fädernestad är Landskrona, hennes mor var danska, och nu sitter hon på sin 6 mitt emellan Danmark och Skåne. Den personliga förklaringen i just Ven är helier inte av i går: sommaren 1933 bodde familjen Lyttkens på Ven, sedan dess har de rest Sverige runt men idealen återkommit hit, och så föll den här gården dem till. Gollgyllegård, det gyllene ljusdets gård, som den så skönskoptetikt heter för det fina ekots skull.

Alice Lyttkens i sitt arbetsrum under Gollgyllegårds halmtäckta tak.

Sanningen om bastu.

Den ligger inte heller, som stockholmare pläir placera sommarnöjen, vid kuster, med båkt och vindpina för utsiktens skull. Den ligger ordentligt inne på land, lågt och skyddat. En strimma av Öresund ser man om man står på tå, och badutflyktarna är inga gigantiska företag, men mest ser man mjuk skåtsk landskap som bukttar sig av och bördighet. Det är fråga om Skånes bästa jord, och av den äger sålunda Alice Lyttkens jämnt 2.000 kvadratmeter, vaktade av kämpahöga gamla pilar, en silverpoppel och gissen Tristan och Isolde, varav dessvärre en person Isolde är ej längre. Annu återstår tomten litet självsvållig, men småningom skall det bli en mönsterträdgård för kolvrastarna att drilla i och pilarnas ugglor att, ja, vad nu ugglor gör. Innan många sommar gått skall det på får och hälla efter gräsplanen framför gården, och en elektrisk pump skall det bli, som konkurrens på Tyko Brahe-imitationen på gårdsplanen, samt en bastu. När fru Lyttkens diskuterar bastubygget i den ena långa gårdslängan med anickarmästare Johansson och smeden Andersson, är hon full av ingenisk förtröstan. Till besökarna säger hon som det är:

— Jag tycker inte om att bada bastu. Jag har bakt basta fem gånger i hela mitt liv, och det var förskräckligt. Men nu har jag läst prospekt, och där stod att det är så skönt.

Inbillningsbråskan en neurasteni.

Regnet strilar nerför halmtaket över de vita, tegelklädda konsvirkesväggarna. På vindsgolvet utanför Alice Lyttkens arbetsrum ligger lik i doftande drivor. Det i stallet står den gamla giggen och väntar på häst. Inne i köket står fjortonåriga fiskadottern Gudrun och lagar pyttipanna. Det är lågt i de hjälkade tanken över rum med tapeter i 1700-talsmönster och ljusa moderna möbler. Hemtrevnaden tassar som en vät liten tomte kring knutarna, friden står tjock som den skånska kaffegrädden över gärden; man skulle kunna skriva mycket pjoller om Gollgyllegård som "Lyckans tempel", men det får vara. Att Alice Lyttkens stökt sig hit med sina manuskript och har planer på att med tiden bo här minst halva året förstår man av sig själv — och ändå bättre sedan hon, besinnande, givet uttryck åt en annan tanke om Stockholm. Det är att beskåda att fru Lyttkens i Stockholm umgängesmässigt intar en särställning, men det finns ändå allmänlighet i vad hon säger:

— Förr i världen längtade man fysiskt tillbaka till Stockholm när man varit borta ett par tre sommarmånader. Det gör man inte längre. Det har blivit något konstigt med Stockholmslivet: hetsen har tagit överhand på ett sätt som saknar allt förnuft. Delvis beror det väl på bristen på arbetskraft att man tycker det går brådska och väntan i allting, men det är inte bara det. Jag tror att det hänger ihop med att vi inbillar oss att vi har mera brådom än vi har och att det i sin tur bottnar i någon sorts viktig beskäftighet, som tyvärr, utan att vi har märkt det, har gått oss i blodet. Inbillningen att vi har bråttom har förvandlats till ett slags neurasteni.

Telefonfyranniet och beskedlighelen.

A ena sidan har vi alltså ett evigt jäktande, som inte minst fyller gästande landsortsbor med en viss överseende olust: de begriper inte varför stockholmarna springer så förtvivlat. A andra sidan har Stockholm kvar en stadig portion av småstadsmentalitet. Kanske det är en vitsemlig del av förklaringen varför det känns direkt deprimerande att komma till Stockholm för fått för nyckot av storstaden, men samtidigt har vi ännu kvar för mycket av landsortskänndomen om varsamhet. Jag kan ge ett enkelt exempel. Om jag kommer tjugu minuter för sent till det ena eller andra i Paris så gör det mig just ingenting. Men komma en kvart för sent till härföreläsningen i Stockholm vill jag inte; dels naturligtvis för att människan inte skall behöva vänta — men framför allt för att jag inte vill att det skall heta: Alice Lyttkens, hon kommer alltid för sent!

Tyst och beskedlig står telefonapparaten på Gollgyllegård. Det gör den inte hemma hos fru Lyttkens på Artillerigatan, och hon kommer in även på den saken.

— Telefontyranneiet är också en sak som präglar Stockholmslivet. Det är ju egentligen komiskt att vi ännu inte kommit så långt att vi inte blir stötta om folk inte kommer i telefon. Sitter ofik och arbetar, sitter de och äter middag — nog larvar de beskedligt i väg och svarar i telefon, och vill människorna någonting! Och låter de hälias att de är upptagna, som sagt av middagsätning, så får de namn om att vara struntförnäma och viktiga. En annan sak, eller rättare sagt ett råd: Gör aldrig upp saker och ting personliga mellanhavanden alltså pr telefon. Det blir så lätt missförstånd, folk får så lätt för sig att man "ältit" så eller så, och att bevisa motsatsen är hart när omöjligt.

Det blir en paus i samtalet: det skall gås till närmaste umgängen på Ven, den soldige nämndemannen Ernst Bengtsson och hans hushållerska Alice Henriksson på Kahoja — Karlshöga —, och drickas kaffe och brännvin i blommiga glas till minnet av 40-årsdagen av kung Oscars sista harjakt på Ven. Bengtssons kjärta är kvar i de harjakternas; kungen på Ven, det är Oscar, inte "den här unge", Och när tråden tas upp igen är det inte dagens svenskar Alice Lyttkens sätter och tänker på, utan gårdagens svenskar. Hennes bok "Svenska mödrar" — avlidna mödrar till avlidna kända söner och döttrar — är just färdig och korrekturläst, med sin långa lista från Sankta Karin mor Heliga Birgitta till Hjalmar Branting mamma.

— Det finns väl inte ett kulturhistoriskt verk här i landet som inte börjar med Heliga Birgitta, säger Alice Lyttkens med den gamlagtlikt som hänkker lätt här på Ven, så jag tyckte det skulle vara snopet om inte mitt skulle göra det. Men allvarligt talat så har det varit ett utomordentligt intressant arbete. Många iakttagelser har man kunnat göra, bland annat denna: inte förrän i slutet av 1800-talet, med pietismen, kan man hitta ett erkännande ord av en son om en mor. Men där finns det, där reder man Jesper Svedberg, som hederligen säger ifrån: "Nist Gud har jag att tacka min gudfruktiga modern allvarsamma förmaningar, stränga upptuktan och ideliga på knä till Gud gjorda böner för mitt välstånd". Rätt bistert är också att se hur kvinnans ställning försämrades efter Luther. Då förlorade hon chansen att bli nunna och som abbedissa avancera till samhällets högsta toppar; matrona med många barn blev hennes placering.

Prästen och arsenikmorden.

Det är inte bara fru Lyttkens som skriver i detta hus. Advokat Tryve Lyttkens — brumbränd, i rutig skjorta och gul scarf, förvillande lik en något matglade William Hart — har hela sommaren arbetat på en bok om ett av svensk brottshistorias intressantaste fall: giftmorden i Hjällstad, där kyrkoherden Anders Lindbeck på 1880-talet mördade sina fattighjon genom att ge dem arsenik i nattvardsvinet.

Prästen blev dömd till döden och begick självmord i cellen, men innan dess hade en för honom välvillig opinion åstadkommit en skarp pressdebatt, där bland annat Dagens Nyheter skrev ur skiggot om de bittre nidlåtas överiog över de rättslöst fattiga. Dagens Nyheters referat av utsänd medarbetare vid rättegången torde också höra till svensk press allra första reportage i modern mening: man tycker man kan se hoans framför sig, husnamnell Agren, vars rättgiftsexamen kyrkoherden använt. "Jag vill gärna veta", sade Mille Agren, "varför kyrkoherden tagit gift av laxe, störte hela sin familj och inblandat mig i en sak varmed jag ej har det minsta att göra. Och dessutom undrar jag om kyrkoherden kan anses äga sitt fulla förstånd."

"Också bildning kan bli hets . . ."

Från den gulnade Dagens Nyheterspalten glider samtalet över på färskare debatter om den klassiska litteraturens roll i modernt svenskt lärdingsliv. Fru Lyttkens har ett ord att säga i den saken som avsåkd innan bråkhetn grunge tillbaka till fastlandet från Tyko Brahes, Gabriel Jönsson, Johansson-Thors och Alice Lyttkens ö.

— Själv har jag haft stor glädje av den klassiska litteraturen ända från ungdomen. Men om människor inte har något behov av den och läser den utan glädje, så tycker jag de bör sluppa utan att bli utpekade som obildade och människorvärdiga. Man kan vara bildad och obildad på så många och vitt skilda områden. Det finns högt bildade, ytterst intelligenta och moraliskt ganska grickfria människor som aldrig kommit i kontakt med den klassiska litteraturen. Däremot kan man inte så sällan träffa på folk som på ett obehagligt sätt briljerar med sin belästenhet eller handhar den alls för skicklig: de leder alltid in samtalet i den falla där de själva gör sig bäst. Det kan låta som en paradox, men jag har många gånger haft en känsla att ett fördjupande i bildning kan verka förytterligande. Också bildningen kan bli en hets och förhindra de lugna, stilla och verkligt kunskapsgivande möten som varje människa behöver med sig själv — något som indierna förstått, men inte stockholmarna.

Bang

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.